KÜTÜPHANECİLİĞİN DESTANI

ULUSLARARASI SEMPOZYUMU
21-24 EKİM 2004, ANKARA
(Bildiriler)

THE SAGA OF LIBRARIANSHIP

INTERNETIONAL SYMPOSIUM
21-24 OCTOBER 2004, ANKARA
(Proceedings)

Hazırlayanlar
Sacit Arslantekin ve Fahrettin Özdemirci

Ankara Üniversitesi
Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi
Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü
Ankara, 2004

Mustafa Bayter

"Türkiye'de Sürekli Kütüphanecilik Eğitiminde Türk Kütüphaneciler Derneği'nin Yeri" 268

İlkay Holt - Duygu Kızılaslan

"Kütüphanecilikte Sürekli Eğitim Uygulamaları" 275

Ümit Konya

"Kütüphanelerde Mesleki Gelişim Programının Önemi ve İstanbul'daki Üniversite Kütüphanelerinde Yapılan Uygulamalar" 295

Bülent Yılmaz

"Türk Kütüphaneciliğinde Siyaset Ögesi" 317

Fatih Rukancı - Hakan Anameriç

"Bilgi Toplumu ve Toplumun Bilgilenmesinde Kütüphanelerin Etkisi" 330

Erol Yılmaz

"Dünden Bugüne Türk Kütüphaneciliğinde Halkla İlişkiler" 339

Fatma Başar

"Yaşamboyu Öğrenmenin Önündeki İlk Engel: Aile" 360

Sempozyum Programı 368

Bilgi Toplumu ve Toplumun Bilgilenmesinde Kütüphanelerin Etkisi

Information Society and Libraries' Role of Informing Society

Dr. Fatih Rukancı* ve Arş. Gör. Hakan Anameriç**

Öz

Kütüphaneler bilgiyle var olan, bilginin nitelik ve nicelik özelliklerine göre gelişim-değişim gösteren kurumlardır. Kütüphaneler, son onbeş yıldır özellikleri, değişkenleri ve dinamikleri belirlenen "bilgi toplumu" kavramı ile bilgi toplumunun bilgiye dayalı üretim, üretilen bilginin depolanması ve üretim için yeni bilgi üretilmesi temel ilkeleriyle doğru orantılı kurumlar olarak ön plana çıkmıştır. Bunun yanı sıra "bilgi toplumu"nun yapı taşları olan bilişim teknolojileri, kütüphanelerin hizmet ve politikalarında da değişimlere neden olan önemli faktörler olarak göze çarpmaktadır. Ancak bu hızlı ve köklü değişim, kütüphaneleri ve kütüphanecileri değişime itmesinin yanı sıra bazı olumsuzlukları da beraberinde getirmiştir. Bu olumsuzlukların aşılabilmesi için kütüphanelerin, kütüphanecilerin ve mesleki derneklerin yeni politikalar geliştirmesi ve uygulamaya koyması gerekmektedir.

Abstract

Libraries are the institutions that exist with information and evolve and change according to the quality and quantity features of knowledge. These institutitions have come to front with principles such as creating products using information, producing information to reproduction after storing produced information by means of information society, along with its defined parameters and dynamisms for last fifteen years. Additionally, comunication and information technology as the backbones, as well as the key features of information society that lead to the changes in policies and services of libraries. However, such a radical and quick movement have brought some disadvantages in addition to some changes concerning both libraries and librarians. To cope with those challenges it is necessary that libraries and librarians, and professional associations should develop new policies and applications.

Giriş

Geride bıraktığımız son elli yılda tüm insanlık büyük bir ekonomik, sosyal, teknolojik ve kültürel dönüşüme ve gelişime şahit olmuştur. Bu dönüşüm ve gelişim süreci, insanlığın kendini yetiştirmesi, koruması, gücünü kanıtlaması, rahat yaşaması, bilgilenmesi vb. amacıyla geliştirdiği ve doğaya karşı bu amaçlarına

* *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih – Coğrafya Fakültesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü Araştırma Görevlisi e-posta: frukanci@hotmail.com*

** *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih – Coğrafya Fakültesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü Araştırma Görevlisi e-posta: anameric@humanity.ankara.edu.tr*

ulaşmak için kullandığı teknoloji sonucunda meydana gelmiştir. Önceleri basit işlemler için kullanılan bu nesneler topluluğu, insanoğlu bilgilendikçe ve deneyim kazandıkça genişlemeye, tarihin her döneminde insanlara yeni gereksinimleri olduğunu hatırlatmaya başlamıştır. İnsanlar teknoloji üretme çabalarında yaşamlarını sürdürürken doğadan elde ettikleri bilgileri kullanmışlardır. Böylelikle doğa bilgisini daha hızlı ve doğru yöntemlerle elde eden, elde ettiği bu bilgiyi yaşamını kolaylaştırmak, yeni bilgi üretmek için etkin bir biçimde kullanan ve ürettiği bilgiyi sistematik olarak saklayan toplumlar diğerlerine göre daha üst düzeyde gelişme göstermişlerdir. Bu gelişim sürecinde bilginin üretim ve aktarılma yöntemleri de önemli rol oynamıştır.

Bilgi toplumu tanımının en karakteristik özelliği iletilebilen ve erişilebilen bilgi hacmindeki radikal artış olarak gösterilebilir. Dünyada son otuz yılda üretilen toplam bilgi hacmi, bundan önceki 5000 yılda üretilenden daha fazladır. Günümüzde New York Times'ın haftalık baskısında yer alan bilgi, 17. yy'da ortalama bir insanın yaşam boyu edinebileceğinden fazladır. Bunu olanaklı kılan bilgi alt yapısı ise; temelde yüksek hız ve büyük bant genişliğine sahip bir iletişim temeli üzerine oturan ve erişebildiği her noktaya ulaşan bir bilgi ve iletişim ağıdır. Farklı yazılımlar, uç donanımları ve başta internet ile etkileşimli multimedia olmak üzere çeşitli uygulamalar, mevcut sosyal ve ekonomik ilişkileri temelden etkileyerek "Bilgi Toplumu"nun oluşumu yönünde belirgin bir dönüşüm başlatmıştır (Akata, 2001: 12).

Yazının bulunmasıyla başlayan tarih devirlerinde toplumlar, çeşitli etkenlerin belirlediği birbirinden farklı ancak birbirini bütünleyen dönemler geçirmişlerdir. Bu dönemleri çağlara ya da toplumun özelliklerini ve üretim biçimlerini tanımlayan periyotlara ayırmak mümkündür. Literatür gözden geçirildiğinde toplumları sınıflamak için en çok kullanılan ayrım; ilkel toplum, tarım toplumu, sanayi toplumu ve bilgi toplumu ya da sanayi sonrası toplum olarak yapılmaktadır. Alvin Toffler de buna benzer bir ayrımı tarım, sanayi ve bilişim toplumları şeklinde yapmaktadır. Sözü edilen bu dört toplum yapısı içerisinde bilgi her zaman vardı ve kullanılıyordu. Sözlü iletişimin gerçekleştirildiği ilkel toplum hariç diğer üç toplum yapısında doğadan gözlem yoluyla elde edilen ve yeni bilgi üretimi için kullanılan bilgi çeşitli yöntemlerle sınıflandırılmış, kaydedilmiş ve saklanmıştır. Bilginin saklandığı en eski mekanlar olan arşivler ve kütüphaneler de yazının bulunmasıyla birlikte başlayan ilkçağdan beri bilginin saklanması ve korunmasının yanı sıra yeniden kullanıma açıldığı kurumlar olarak varlıklarını ve görevlerini sürdürmektedirler.

Özellikle sanayi toplumu ve bilgi toplumu dönemlerinde üretim biçimine bağlı olarak meydana gelen ekonomik, politik, teknolojik ve kültürel dönüşüm, bilim dallarının genişlemesine, uzmanlaşmanın ve yayın sayısının artmasına dolayısıyla da bilgi üretiminin çeşitlenmesine neden olmuştur. Bilgi artışı, bilginin depolandığı ve halkın tüm kesimlerinin kullanımına sunulduğu çeşitli türdeki kütüphanelerin de hem sayısal hem de dermeleri açısından çoğalarak gelişmesine ön ayak olmuştur. Bilgi toplumunun içinde bulunduğu ve bilgi çağı olarak adlandırılan dönemde, bilgi toplumunu oluşturan bireylerin bilgi gereksinimlerini karşılayan bir başka deyişle bilgilenmesini sağlayan kurumlar olan kütüphanelerin rolü gözden kaçırılmamalıdır. Kütüphaneler bu görevlerinin yanı sıra üretilen bilginin

paylaşılmasına da aracılık eden ve halkla sürekli etkileşim halinde bulunan kurumlardır. Çünkü bilgi toplumunda bilgi herkes için gereklidir.

Bilgi Toplumunun Özellikleri

Bilgi toplumunun özellikleri ve diğer toplum yapılarından ayırt edici karateristiklerine geçmeden önce bilgi toplumunun tanımını yapmak ve temel altyapı unsurlarının ne olduğunu belirtmekte yarar vardır. Bilgi toplumu, bilginin sermaye, hammadde, enerji ve insangücü gibi üretim unsurlarından biri haline dönüştüğü, ekonomide hammadde ve ürün olarak kullanıldığı, herkes tarafından paylaşıldığı ve toplum içerisinde kültürel bir değer olarak kabul edildiği ve bilgi-iletişim teknolojisinin her alanda kullanılmaya başladığı toplum olarak tanımlanabilir (Erkan, 1993: 96-101; Çoban, 1997: 12, 32-36; Tekeli, 1994: 52-58; Alakuş, 1991: 10-14). Bilgi toplumunu meydana getiren altyapı unsurları da tanım ile bağlantılı olarak yeni bilgi üretilmesi, yeni bilgi üretimi için gereksinim duyulan bilginin toplanması (elde edilmesi), kullanılmak üzere bilginin işlenmesi ve bilgi gereksinimi olan kişi ve kurumlara dağıtılması (aktarılması) şeklinde belirlenebilir (Dura ve Atik, 2002: 175-176; Bilgi Toplumu..., 2004; Aktan ve Tunç, 1998: ??, Aslan, 1990: 11; Temiz, 1990: 1152-157).

Bilgi toplumu, üretim faktörlerinin, kamu ve özel kurumların, bireylerin ve devletin teknolojik gelişmeler karşısında kendilerini yeniden yapılandırmalarını zorunlu kılan bir ortamı da beraberinde getirmektedir. Bu yapılanmayı gündeme getiren olgu ise; bilgi birikiminin gereksinimleri karşılayacak biçimde somutlaştırılması olan teknolojidir. Sözü edilen unsurlar ve teknoloji, bir toplumu meydana getiren ve o toplumun dinamiklerini belirleyen alanlar içerisinde gerçekleştirilmeli ve uygulanmalıdır. Bilgi toplumunun gelişim süreci içerisindeki etki alanları temel olarak dört bölümde ele alınmaktadır. Bunlar; ekonomik, sosyal, politik ve kültürel alanlardır (Erkan, 1993: 92-94; Çoban, 1997: 51-64; Masuda, 1990: 57-66).

Teknolojinin topluma etkisi belirli bir sıra içerisinde gerçekleşmektedir. Bu etki sırası bilgi toplumunun da oluşmasını sağlayan temel niteliklerden biridir. Bilgi toplumunun gelişim sürecinde etki ettiği ilk alan ekonomik alandır. Bu alanın bilgi toplumu içerisinde göstermiş olduğu değişimin özellikleri; bilginin, üretimin temel unsurlarından biri olarak kullanılması, bilgi tabanlı yeni iş kollarını ortaya çıkarması, bilginin katma değerli (value added) bir ürün (çıktı) / kişisel ve kurumsal bir kaynak (hammadde) olarak kullanılması ve bu unsurlara bağlı olarak bilgi hizmetleri sektörünün ve iş gücünün ortaya çıkması şeklinde ifade edilebilir. Bilgi toplumunda ekonomi, bilgi ve insan sermayesini ön planda tutmaktadır. Böylelikle bilgi toplumunda yeni meslek yapıları, yeni üretim şekilleri ve yeni sosyal yapıları ile yoğun olarak bilginin üretildiği bir ekonomik yapı ortaya çıkmıştır. Bu ekonomik yapı, bilgiye dayalı, emek ve bilgi yoğun üretim biçimlerini de içinde barındırmaktadır (Martin, 1988: 61-62; Çoban, 1997: 57-58).

Bilgi toplumunda bilgi ve teknolojinin etkilediği ikinci alan sosyal alandır. Sosyal alanda bilgi, yaşamın niteliğini zenginleştiren temel öğe olarak kabul edilmektedir. Bilgi ve teknolojinin toplumun sosyal yaşamı içerisine girmesi ile daha önce de sözü edildiği gibi yeni iş ve hizmet kolları ortaya çıkmış buna paralel olarak da bilgi sektörü oluşmuştur (Dura, 1990: 138-139; Erkan, 1993: 92-94). Bu iş

kolları ve bilgi sektörü, bilgi toplumunda yaygın olan bilgi bilincini ön plana çıkarmakta (bilgiye gereksinim duyma ve ona ulaşma isteği) ve nitelikli bilgi kullanıcılarının yani bilgi toplumunun bilinçli tüketicilerinin bilgi gereksinimlerine etkin ve yeterli bir biçimde erişebilmesini sağlamaktadır. Bilgi gereksinimi de teknolojinin sağladığı tüm olanaklar çerçevesinde kütüphaneler başta olmak üzere çeşitli bilgi merkezlerinden sağlanmaktadır. Bu da bilgi profesyonelleri olarak nitelendirilen kütüphaneciler, arşivciler, enformasyon uzmanları vb. meslek gruplarının özlük hakları ve toplum içindeki yönlendirici konumlarını ön plana çıkarmaktadır. Oluşan yeni iş kolları özellikle eğitim, bilgi, araştırma hizmetleri, boş zaman değerlendirme, eğlence ve dinlenmeye yönelik hizmet veren sektörler olacak ve bilgi kaynaklarına verilen değer artacaktır.

Yeni iş kollarının ortaya çıkması ve bazı iş kollarının toplum üzerindeki etkilerinin artması ile birlikte sözü edilen iş kolları ve meslekler toplum içerisinde kendi ağırlıklarını hissettirme çabası içerisine gireceklerdir. Toplum içerisinde daha güçlü olma çabası yeni gelişen ve varlıklarını daha geniş kitlelere duyurmaya çalışan grupların politik mücadeleleri anlamına gelmektedir. Politik alan, bilgi ve teknoloji yönünden köklü yenilenmenin toplumu etkilediği üçüncü alandır. Politik alandaki etkinin ön plana çıktığı noktalar; bilgi toplumunun temel göstergelerinden biri olan herkesin bilgiye gereksinim duyduğu gerçeğinden hareketle bilgiye erişim ve bilgi edinme özgürlüklerinin gerçekleştirilmesi için gereken işlemlerin tamamlanması, idari ve ekonomik faaliyetlerin bilgi tabanlı bir yapıya kavuşturulmasını sağlamaktır (Yurdadoğ, 1990: 543; Alakuş, 1991: 12; Çoban, 1997: 55-56).

Ekonomik, sosyal ve politik alandan sonra gelişim ve dönüşümün etkilediği dördüncü ve son alan kültürel alandır. Gelişim ve dönüşüme neden olan teknoloji ve bilgi yoğun üretim teknikleri, ulusal ve kişisel gelişimi sağlamak amacıyla bilgi ile ilgili değerlerin yüceltilmesi ve bu yolla da bilginin toplumsal yapı içerisindeki kültürel değerinin kabul edilmesi hedeflenmektedir. Genel olarak, bilgi yoğun toplumlarda görülen değişiklikler, işgücü dağılımında endüstri alanından hizmet alanına doğru yönelme, bilgi kaynaklarına verilen değerin artması, bilgisayar ve bilgisayara dayalı iletişim teknolojilerin kullanılması şeklinde gerçekleşmektedir. Teknoloji ve bilgi tabanlı üretimin etkilediği bu dört alandan sonra bilgi toplumunun özellikleri şu şekilde belirtilebilir:

- Bilgi yoğun üretimin gelişmesi ile bilgi sektörünün ortaya çıkması,
- Herkesin gereksinim duyduğu ve erişim hakkının olduğu bilgiye; daha hızlı erişim için bilgi ağları, veri bankaları ve iletişim ağlarının kurulması,
- İnsanlık tarihinin her döneminde var olan problemlerin değişime uğraması. Sanayileşme ile ortaya çıkan maddi düzendeki işsizlik, savaş ve diktatörlük endişelerinin bilgi toplumunda yerini gelişmelere ayak uyduramama, gelecek korkusu, özel hayatın gizliliğine gerçekleştirilen tecavüz korkularına bırakması,
- Kas ve makine gücünün yerini akıl ve düşünce gücünün alması,
- Bilgi toplumundaki demografik yapının öncelikle nitelikli ve bilgili insana duyulan gereksinimler temelinde şekillenmesi,

- Sürekli eğitimin ön plana çıkması,

- Sürekli yeni bilgilerin ve buna bağlı olarak fazla miktarda ve nitelikli yayınların üretilmesi,

- İletişimde ve bilgi erişimde zaman ve mekan sınırlılıklarının ortadan kalkması ile küreselleşmenin genişlemesi (Bilgi Toplumu..., 2004; Erkan, 1993: 111-112; Avcı, 1999: 76-79; Çoban, 1997: 37-48).

Bu açıklamalar ışığında bilgi toplumu şu şekilde tanımlanabilir:

Bilgisayar ve bilgisayara dayalı olarak çalışan araçların kullanıldığı; bireysel ve kitle iletişiminin sınırlar ötesine geçtiği; temel ekonomik faaliyetlerin bilgi üzerine kurulduğu; üretici ve tüketicileri bir araya getiren hizmet türünün bilgi hizmetleri olarak şekillendiği; insan sermayesinin ön plan çıktığı; eğitimin süresizleştiği, her türlü bilgi kaynağının ve bilgi merkezinin önem kazandığı; bilginin kontrolü ve sahipliği için uluslar üstü örgütlerin kurumlaştığı bir toplum biçimidir.

Toplumun Bilgilenmesinde Kütüphanelerin Rolü

Bilgiye dayalı bir dönüşüm sürecinin hakim olduğu, sürekli eğitimin ön plana çıktığı, bilgi teknolojilerinin günlük yaşamın parçası haline geldiği bilgi toplumunda ekonomik imkanları sınırlı bireylerin bu yeni dünya düzenine adapte edilebilmeleri ve onun bir parçası haline gelebilmeleri için kendilerine bir takım olanaklar sunulmalıdır. Bilgi toplumunda demokratik düzenin sağlıklı biçimde sürdürülebilmesi bir zorunluluktur. 25 Haziran 1998'de Gençlik ve Medya Komitesi'nin Avrupa Parlamentosu'na sunduğu "Modern Dünyada Kütüphanelerin Rolü" başlıklı raporun eklerinden birinde ifade edildiği gibi "kütüphanelere yatırım yapmak, demokrasiye ve eşitliğe yatırım yapmaktır."(Aslan, 2000: 213-214).

Bilgi toplumu, öncelikle geleneksel kütüphaneleri ve diğer bilgi merkezlerini kitap ve diğer belgeleri saklayıp hizmete sunan kurumlar olmaktan çıkararak farklı bir konuma taşımıştır. Doğal olarak tek bir gerçek kütüphaneye bağlı kalmaktan çok bir ağın bir araya getirdiği hizmetler ve kaynakların bileşimi olan sanal kütüphaneler bilgi kaynaklarının nerede ve hangi formatta olduğuna bakılmaksızın, söz konusu kaynakların tanımlanması, yerinin belirlenmesi ve kullanılmasını sağlayan dijital kütüphanelerde çalışan kütüphanecilerin rolü de bu değişimden önemli ölçüde etkilenmiştir (Karakaş, 1996: 339).

Daha önce de belirtildiği gibi bilgi toplumunun en belirgin özelliklerinden biri işgücü ve meslek gruplarındaki değişimdir. Bilgi toplumunda bilgi tabanlı üretim, bilgi hizmetleri sektörünü ve buna bağlı olarak bilgi hizmetleri görevlilerinin üstlendikleri görev ve toplum içerisindeki dağılım oranını da önemli ölçüde etkilemiştir. Bilgi toplumunun görev, önem ve rollerini değiştirdiği meslek grupları bilgisayar programcıları, çözümleyiciler, yayıncılar, kütüphaneciler, danışmanlar, halkla ilişkiler uzmanları, sosyal bilimciler ve bürokratlardır. Bu meslek gruplarının ortak özellikleri bilgi üretmeleri, düzenlemeleri ve bilginin yayımını gerçekleştirmeleridir.

Yukarıda sözü edilen meslek grupları içerisinde yer alan kütüphaneci ve bilgi uzmanları hizmet verdikleri kuruluşa gerekli olan iç ve dış bilgi kaynaklarını sağlamakla görevlidirler. Kütüphaneci ve bilgi uzmanları kuruluşların günlük işlemleri ve geleceğe yönelik kararları için gerekli bilgileri saptayarak bu bilgileri derlemek, düzenlemek, depolamak ve gerektiği anda kullanıcıların hizmetine sunmak gibi bir dizi stratejik görevi yerine getirmekle yükümlüdürler. Kütüphaneciler bilgiye erişimde aracı konumda bulunan meslek grubu içerisinde yer almaları nedeniyle bilgi toplumunun getirmiş olduğu değişiklikler açısından tekrar gözden geçirilmesi ve yenilenmesi gereken bir meslek grubudur. Yayın sayısı ve materyal türündeki artış, bilgi erişim ve aktarımında bilgi teknolojilerinin yoğun olarak kullanılması, karmaşıklaşan bilgi dizgeleri farklı alanlarda eğitim almış kütüphanecilere gereksinimi gündeme getirmektedir. Bilgi toplumunda kütüphanecilerin sorumluluk ve görevleri, gelişen teknoloji ve yeni toplumsal yaşam bağlamında değişime uğrarken bilgi merkezleri arasında önemli bir yere sahip olan ve bilgi toplumuna giden yolda en önemli faktörlerden biri olan kütüphanelerde de bir takım değişimler gözlenecektir (Alakuş, 1990: 47-48; Aslan, 1990: 13-14).

Bilimsel ve teknolojik gelişmenin yarattığı yeni ortamda kütüphanelerden beklenen değişiklik çok daha köklü olacağa benzemektedir. Bu değişiklikler aşağıdaki gibi maddelenebilir:

- Kütüphaneler bir kavram değişikliğiyle karşı karşıya kalmışlardır. Bu kavram değişikliği mekanı ve mesleği ifade eden bir değişikliktir. Önceki dönemlerde yalnızca araştırma kütüphaneleri için geçerli olan bu değişiklik, bilgi toplumu içerisinde tüm kütüphane türleri için geçerli bir durumdur.

- Tüm kütüphane türlerinde kullanılmakta olan bilgi ve iletişim teknolojileri kütüphanelerin sadece kendi dermelerini kullanma sınırlamasından kurtulmalarını da berberinde getirmiştir. Daha önceden de kütüphaneler arasında süregelen ödünç verme ve diğer işbirliği çalışmaları genişlemiş ve hızlanmıştır. Kütüphaneler açısından bu durum, bireysel kalamama, sistemin bir parçası olma zorunluluğunu getirmiştir. Kütüphaneler kendi aralarında ağlar ve konsorsiyumlar kurarak çeşitli oluşumlar içinde ortak projeler geliştirmekte ve sorunlarını tartışarak çözüm aramaktadırlar.

- Kütüphane materyali de sürekli olarak artmakta ve çeşitlenmektedir. Bu artış ve çeşitlenme kütüphanelerin hizmet politikalarını da etkilemekte, performans değerlendirme, etkinlik ve verimlilik, toplam kalite yönetimi, yönetim bilgi sistemleri gibi kavram ve uygulamaların da kütüphane bünyesine girmesini sağlamaktadır.

- Herkesin bilgi gereksinimi ve bilgiye erişim hakkı olduğu bilgi toplumunda özellikle halk kütüphaneleri toplumun hiçbir kesimine ayırım gözetmeden bütün bireylere ve kurumlara hizmet vermeyi sürdürmelidir. Bu nedenle halk kütüphaneleri, ekonomik güçsüzlük ve teknolojik yetersizlik gibi olumsuzluklara sahip birey ve kurumların bilgiye erişimlerini sağlamalıdır. Bunun yanı sıra telif hakları kanunu ve derleme kanununda yapılacak yeni düzenlemelerle derleme kaçakları önlenmeli ve yayıncıların hakları korunmalıdır.

• Kütüphane hizmetlerinin geliştirilmesinde üniversiteler, enstitüler ve diğer araştırma kurumlarının yanı sıra sivil toplum örgütleri ile de işbirliğine yönelik girişimlerde bulunulmalıdır.

• Kütüphanecilerin özellikle enformasyon okur yazarlığı konusunda hizmet içi eğitime daha fazla önem vermeleri gerekmektedir.

• Kütüphanecilerin özlük hakları iyileştirilmelidir.

• Kütüphaneler, bilgi teknolojisi tabanlı öğrenim ortamları oluşturmak ve bu ortamları eğitim, iş yaşamı ve ekonomiye destek vermek amacıyla kullanılmak üzere çeşitli ve yeterli donanıma sahip olmalıdır. Ancak Türkiye'de merkezi yönetimin sağladığı mali kaynak kütüphanelerde bu düzeyde bir donanımın sağlanması için yeterli düzeyde değildir. Bilgi toplumunda kütüphanelerin rolü ve etkinliği göz önüne alınarak kütüphanelere ayrılan mali kaynak artırılmalıdır.

• Kullanıcıların bilgi gereksinimlerini yeterli düzeyde karşılamak amacıyla kütüphaneler, mevcut kaynaklarının envanterini çıkarmalı ve ulusal bibliyografik denetim çalışmaları için sorumlu bakanlık, yayıncılar ve diğer aracı kurumlar ile işbirliği içerisinde olmalıdır.

• Kütüphaneler bünyesinde halkın devlet tarafından sunulan bilgilere erişmesine ve hükümetle iletişim kurabilmesine yardımcı olacak terminaller oluşturulmalıdır.

• Hizmet verdiği çevrenin yerel tarihi ve kültürel dermesini elektronik ortama aktararak tüm ulusun hizmetine sunmalıdır.

• Günümüzde okul kütüphaneleri sadece ders çalışılan ve ödevlerin yapıldığı hikaye, roman ve diğer eserlerin okunduğu bilgi merkezleri olarak değerlendirilmemelidir. Bu kütüphaneler, bilgi toplumunun bireyi olan öğrencilerin yeni teknolojileri tanımaları ve kullanmalarına imkan sağlayacak mekanlar şeklinde geliştirilmelidir.

• Bilgi toplumunu şekillendirecek olan kütüphane ve kütüphaneciler öncelikle bilgi teknolojilerini kuramsal amaçlarına ulaşmak için bir araç olarak kullanmak üzere kendisini geliştirmeli, eğitmeli ve bu eğitimi sürekli kılmalıdır.

• Kütüphanelerin bilgi erişim ve iletimi görevlerinin yanı sıra toplumun kültürel yönden gelişimine de katkısı olduğu göz ardı edilmeden bu etkinliğin vurgulanması ve tanıtımının yapılması gerekmektedir (Karakaş, 1996: 346; Turgut, 1996: 43; Bilgi Toplumuna..., 2003: 111-112; Yurdadoğ, 1990: 554-555).

Bilgi toplumuna geçiş sürecinde ülkemizde olduğu kadar gelişmiş birçok ülkede de kütüphaneler ve kütüphanecilerin yeniden yapılanma sürecine adaptasyon sorunları yaşadığı görülmektedir. Bu adaptasyon sürecinde kütüphanelerde meydana gelecek en önemli değişim; elektronik kitap ve dergilerin kullanımının artması ile tam metin veri tabanlarının yaygınlaşması nedeniyle basılı kaynakların zamanla ortadan kalkması, bilgi dizgeleri aracılığıyla elektronik belge aktarımlarının gerçekleşmesi sonucu kütüphanelerin dermeye dayalı stratejilerden erişime dayalı stratejilere yönelmeleri şeklinde gerçekleşebilir. Bilgi çağı, teknolojinin gerekleri

doğrultusunda şekillenen ve onun kuralları çerçevesinde kendini yenileme çabalarının yoğunlaştığı bir çağdır. Bu çağ teknolojisiyle, endüstrisiyle, gereksinimleriyle bilgiye dayalı olarak sürekli gelişim içerisindedir. Kütüphaneler ve kütüphaneciler de bu sürekli değişimin yaşandığı toplum yapısı içerisinde yaşanan köklü ve hızlı değişime ayak uydurarak etkinliklerini sürdürmelidirler. Kütüphaneler toplumun her alanında gerçekleşen yeniliklere uyum sağlayamadıkları takdirde toplumun bilgilenmesindeki işlevlerini günden güne yitirecekler, kütüphaneciler ise mesleklerini -özellikle bilgi teknolojileri alanındaki uzmanlara- kaptıracaklardır.

Kaynakça

Akata, Emin. (2001). "Bilgi'den Bilişm'e". ***21. Yüzyıla Girerken Enformasyon Olgusu Ulusal Sempozyum Bildirileri 19-20 Nisan 2001 Hatay*** içinde (9-15). Yayl. Hazl.: Tülay Fenerci ve Oya Gürdal. Ankara: Türk Kütüphaneciler Derneği.

Aktan, C. Can ve Mehtap Tunç. (1998). "Bilgi Toplumu ve Türkiye". ***Yeni Türkiye*** (Ocak-Şubat 1998): 118-134.

Alakuş, Meral. (1991). ***Bilgi Toplumu***. Ankara: Kültür Bakanlığı.

Aslan, Selma. (2000). "21. Yüzyıl Toplumunda Kütüphanelerin Rolü." ***Türk Kütüphaneciliği*** 14 (2): 213-219.

Aslan, Selma. (1990). "Bilgi Toplumu ve Kütüphaneler". ***Türk Kütüphaneciler Derneği 40. Yıl Kütüphanecilik Kurultayı 30 Kasım – 1Aralık 1989 Ankara: Bildiriler*** içinde (11-14). Yayl. Hazl. Doğan Atılgan ve Fahrettin Özdemirci. Ankara: Türk Kütüphaneciler Derneği.

Avcı, Nabi. (1999). ***Enformatik Cehalet***. İstanbul: Kitabevi.

"Bilgi Toplumu ve Özellikleri". (2004). [Çevrimiçi] Elektronik Adres: http://www.canaktan.org/yeni-trendler/bilgi-toplumu/bilgi_toplumu-ozellik.htm [03.03.2004].

Bilgi Toplumuna Doğru Halk Kütüphaneleri: Pulman XT Türkiye Ulusal Toplantısı Sonuç Raporu 16-19 Kasım 2002 Milli Kütüphane. (2003). Haz: Bülent Yılmaz. Ankara: ANKOS, Türk Kütüphanecileri Derneği.

Çoban, Hasan. (1997). Bilgi ***Toplumuna Planlı Geçiş: Gelecekten Kaçılamaz: Bilgi Toplumuna Planlı Geçiş İçin Stratejik Planlama ve Yönetim Bilgi Sistemi Uygulaması***. İstanbul: İnkılap Kitabevi.

Dura, Cihan ve Hayriye Atik. (2002). ***Bilgi Toplumu, Bilgi Ekonomisi ve Türkiye***. İstanbul: Literatür Yayıncılık.

Dura, Cihan. (1990). ***Bilgi Toplumu***. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları

Erkan, Hüsnü. (1993). ***Bilgi Toplumu ve Ekonomik Gelişme***. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Karakaş, Sekine. (1996). "Enformasyon Devrimi Sürecinde Kütüphanecinin Rolü". ***Türk Kütüphaneciliği*** 10 (4): 339-349.

Martin, William J. (1988). ***The Information Society***. London: ASLIB.

Masuda, Yoneji. (1990). ***Managing in the Information Society: Releasing Sybnergy Japanese Style.*** Oxford: Basil Blackwell.

Tekeli, Hasan. (1994). ***Bilgi Çağı: Bilgi Çağının Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Etkileri.*** İstanbul: Simavi Yayınları.

Temiz, Mustafa. (1990). ***Bilgi Toplumu: Çağı Nasıl Atlayacağız.*** İstanbul; Ankara: Seha Neşriyat.

Turgut, Bekir. (1996). " Değişen Dünyada Eğitimin ve Kütüphanelerin Önemi." ***Türkiye'de Bilgi Merkezlerinin Yönetimi ve Sorunları Sempozyumu 7 Mart 1996 Perşembe: Bildiriler*** içinde (42-45). Yayl. Hazl: Doğan Atılgan ve Sacit Arslantekin. Ankara: Ankara Üniversitesi Rektörlüğü.

Yurdadoğ, Berin U. (1990). "Enformasyon Çağında Kütüphaneler ve Kütüphanecilik". ***Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih – Coğrafya Fakültesi Dergisi*** 32 (1-2): 539-556.